

naklonjenija, otvorit će se mnoga vrata za nova iskustva. Naravno, u skladu sa željama i, što je još važnije, mogućnostima pojedinaca. Dobar primjer tome su sveučilišta za ljude treće dobi, tečajevi stranih jezika za umirovljenike, turistička putovanja itd. Veći interes znanstvenika i praktičara, posebno pripadnika pomagačkih struka, također može pridonijeti da i u ovom razdoblju života svaki pojedinac u što većoj mjeri pronađe sreću i smisao svoga življenja.

Tihana Malenica

DRUGA STRANA SJEĆANJA

Tereza Salajpal

Zagreb: Alinea, 2002., 171 str.

Prim. mr. sc. Tereza Salajpal, liječnica, odvažila se vlastito iskustvo suočavanja sa smrtonosnom bolesti, objaviti na svjetlo dana. Ovu hrabru ženu upoznala sam na poslijediplomskom tečaju iz palijativne skrbi. Pristupila mi je i pokazala svoju knjigu – svojevrsan dnevnik o borbi sa životom i smrću. Kada sam je pročitala, pomislila sam: “Pa ovo bi bio najbolji udžbenik iz hospicijske/palijativne skrbi! Tu je sve ono o čemu sam učila na različitim edukacijama kako pomoći i podržati umiruće i članove njihove obitelji; tu su pacijentove potrebe, strahovi, osjećaji i nadanja o kojima nam se ne usudi govoriti; to je putokaz u nutrinu ljudskog bića koje je ranjeno i bori se za život – najveći dar kojeg imamo.” Kako sama autorica kaže: “Svatko ima svoj unutarnji svijet prema kojem doživljava, procjenjuje i mjeri vanjski svijet.” No ova “njezina istina” nosi opću poruku: “...da je naš unutarnji svijet vrlo sličan, da je naša patnja slična, a da su naša očekivanja od drugih i naše potrebe – gotovo iste” (str. 9). Kada bismo samo ovu poruku iz knjige, koja u svakoj svojoj rečenici nosi duboku ljudsku i nadljudsku snagu, zapamtili – naš svijet (vanjski, a onda i unutarnji, koji samo zajedno čine cjelinu) bio bi sasvim sigurno drugačiji, humaniji. No izgleda da taj vanjski svijet u svojoj opipljivoj i vizualnoj formi često uzima mjesto, vrijeme i vrednote onoga dru-

gog – nevidljivoga. O njemu se dr. Salajpal usudila progovoriti iskreno, spontano, privatno i profesionalno. U ulozi pacijentice našla se već kao mlada žena, s teškom i po život opasnom bolesti. Iako i sama liječnica, mnogo toga je razumjela o svojoj bolesti, no to joj znanje nije umanjivalo patnju kroz koju je prolazila, odnosno neizvjestan put prognoze koji je za svakoga tko je bolestan najveća tajna i izazov, a pogotovo ako se radi o smrtonosnoj bolesti. Stoga najveća vrijednost ove knjige leži upravo u tome što je autorica snagom vlastite volje i neumornim duhom, budnim okom pratila sve što se oko nje i u njoj zbiva: razgovore sa sestrama, liječnicima, pacijentima, rodbinom i prijateljima. U svim ovim odnosima bilo je uspona i padova, tako pažljivo opisanih s mnoštvom detalja (zvukova, boja, mirisa, običaja, humora), da čitajući knjigu zapravo gledamo film u kojem svaki kadar promatramo i proživljavamo ne jedanput već nekoliko puta, a paralelno tražimo sličice iz vlastitog života te ih povezujemo i uklapamo u jedno zajedničko ljudsko iskustvo. Ta vješta mekoća izražavanja u iskrenom i nesebičnom dijeljenju iskustava i najdublje ljudske naravi daje i ostavlja pečat koji u čitatelju budi želju za nečim višim, nevidljivim, besmrtnim. Čini se da je u najtežim trenucima njezina misaovodilja bila citat koji navodi (str. 33): “Nikada ništa nije loše, sve ovisi o načinu na koji se promatra”. (Epiktet) Također je zanimljiv i (suprotan zapadnom mišljenju) autoričin stav o bolesti: “Bolest nam je poruka da smo na svom životnom putu zanemarili neke svoje vitalne potrebe – tijela i duše, našeg duha... Potrebno je pravodobno zastati i odbaciti one ciljeve i aktivnosti koji ne pridonose našem zdravlju...” (str. 149).

No kolikogod ova knjiga ukazuje na ono zajedničko u našoj ljudskoj naravi, s druge strane možemo pronaći i drugu važnu poruku: nema recepta u pronalazenju vlastitog životnog puta; naša specifičnost je u tome što smo odabrali kao smisao našeg života, a to je ono što će nam dati ili oduzeti volju za životom. Stoga pronaći smisao u “besmislu – patnji, boli” je izazov, prihvatiti prolaznost znači prihvatiti život, a život ima svoj početak i svoj kraj.

Ova nam knjiga također može poslužiti kao svojevrsan priručnik o komunikaciji u teškim situacijama. Često ne znamo što i kako reći, pa od straha da ne napravimo nešto krivo, ne napravimo ništa, izbjegavamo susrete jedni

s drugima kada nam je pomoć i podrška zaista potrebna. Autorica posebno ističe važnost komunikacije liječnik-pacijent, ali i važnost komunikacije u svim ljudskim odnosima.

Knjigu preporučujem posebno liječnicima koji rade s teškobolesnim pacijentima i članovima njihove obitelji, kao i svima koji su na bilo koji način (a tko to od nas nije!) u kontaktu s osobom koja pati, koju treba saslušati, možda poučiti je i podijeliti s njom ono što nam ostaje u sjećanju i od čega crpimo snagu za naprijed. Posebno knjigu preporučujem studentima pomažućih profesija (medicine, psihologije, socijalnog rada) kao svojevrstan "model" u suočavanju s vlastitim poteškoćama i strahovima, a zatim i kao profesionalni priručnik. Na kraju, knjigu bi trebao pročitati svatko tko želi dati novi smisao punini života kroz patnju.

Ana Štambuk

ISRAEL'S SOCIAL SERVICES: 1999-2000

Yaakov Kop (ed.)

Jerusalem: The Center for Social Policy Studies in Israel, 2000.

Razgranat i šarolik sistem socijalnih servisa u Izraelu datira još iz doba konstituiranja države i od tada je doživio različite promjene. Iako, općenito gledano, možemo reći da je on doživio i stanoviti rast, ostaje činjenica da su ekonomska situacija u zemlji, politički i drugi faktori doprinijeli njegovoj promjenjivosti (nestabilnosti), kao jednoj od bitnih karakteristika izraelske socijalne države. Upravo o tome govori ova knjiga koja je produkt Centra za socijalno političke studije u Izraelu i niza stručnjaka iz različitih područja sustava socijalne sigurnosti.

U prvom, po opsegu najvećem dijelu knjige, autori nude izuzetnu količinu komparativnih podataka i analiza zasnovanih na udjelu socijalnih troškova u državnom proračunu prijašnjih godina te predloženom proračunu za 2000. godinu, koji u vrijeme objavljivanja

knjige još uvijek nije bio odobren od izraelskog parlamenta (*Knesset*). Svjesni činjenice da isključiva upotreba ove metode može dovesti do krivih interpretacija i da povećanje tzv. socijalnih troškova u ukupnom državnom proračunu ne mora nužno označavati i kvalitativan rast i obrnuto, autori navode da im je namjera bila, u nedostatku primjerenijeg oruđa za utvrđivanjem stupnja razvoja socijalnih servisa, prikazati njima dostupne podatke koji bi čitatelju omogućili izvođenje vlastitog zaključka o stanju socijalnih servisa u državi.

Socijalni su servisi u Izraelu, kao i u modernim zapadnim socijalnim državama, osigurani od centralne i lokalne vlasti, neprofitnih organizacija, te privatnog sektora. Pritom je država još uvijek osnovni činilac kako u osiguravanju socijalnih usluga tako i u njihovu financiranju.

U proteklih nekoliko dekada udjel državnih troškova, ukoliko izuzmemo isplatu državnog duga, u ukupnom bruto društvenom proizvodu vidljivo se smanjio, a istovremeno se povećao udjel socijalnih troškova.

Nekoliko je faktora doprinijelo promjenama u proračunskoj raspodjeli:

1. smanjenje troškova obrane, uzrokovano promjenom i stabilizacijom političke situacije na području Srednjeg istoka od kasnih 70-ih do danas;

2. uspjeh ekonomskog stabilizacijskog plana – *Economic Stabilization Plan* – predstavljenoga sredinom 80-ih koji je direktno utjecao na smanjenje inflacije;

3. masovne migracije iz bivšeg SSSR-a koje su primorale vladu da rješava probleme integracije i smještaja migrantske populacije;

4. promjene društvenih prioriteta potakle su razvoj nekih socijalnih servisa, prvenstveno sustava obrazovanja i socijalne skrbi;

5. demografske promjene, uzrokovane starenjem stanovništva i smanjivanjem stope novorođenih, dovode do direktnog porasta socijalnih troškova (mirovine, zdravstvena zaštita);

6. od sredine 90-ih makroekonomska i opća društvena situacija Izraela doprinijela je rastu stope nezaposlenosti, što direktno utječe na povećanje socijalnih troškova (nadoknade za nezaposlene).

Osnovne komponente socijalnih troškova čine novčane naknade i servisi (osiguravanje usluga). Najveći udjel troškova u okviru raz-